

نماز

در دین زرتشتی

مؤید دکتر اردشیر بهر

۱۳۹۱

سرشناسه: بهی، اردشیر، ۱۳۴۹
عنوان و نام پدیدآور: نماز در دین زرتشتی / اردشیر بهی
مشخصات نشر: تهران: فروهر، ۱۳۹۰
مشخصات ظاهری: ۵۱ ص
شابک: ۷-۷۲-۶۳۲۰-۹۶۴
موضوع: نماز - زردشتی
موضوع: زردشتی - شعایر و مراسم مذهبی
رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۰ م ۹ ب ۱۵۷۱ BL
رده‌بندی دیویی: ۲۹۵
شماره کتاب‌شناسی ملی: ۲۵۳۳۱۷۱

موسسه فرهنگی - انتشاراتی فروزهر
خیابان انقلاب - خیابان فلسطین جنوبی، شماره ۲۶۱
کدپستی: ۱۳۱۵۷۲۱۱۱۵ | تلفن و فاکس: ۶۶۴۶۲۷۰۴
www.faravaharpublications.ir

نماز در دین زرتشتی

دکتر - موبد اردشیر بهی

حروف‌نگار: سرور سرداری
مدیر تولید و نگارش بر چاپ: بهنام مبارکه
لیتوگرافی: قاسم‌لو چاپ، صحافی: چاپ واژه
نویس چاپ: اول (۱۳۹۱) شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه
شابک: ۷-۷۲-۶۳۲۰-۹۶۴-۹۷۸
بها: ۳۲۰۰ تومان

همه‌ی حقوق چاپ و نشر این دفتر برای نشر فروزهر نگهداری شده است
تکثیر، انتشار، بازنویسی از این دفتر یا بخشی از آن به هر شیوه، از جمله
فتوکپی، الکترونیکی، ذخیره در سیستم‌های بایگ و پخش بدون دریافت
مجوز کتبی و قبلی از ناشر ممنوع است.

نَمازِ اوی و سَف آگاه خاورکش پَرستید بِه بَشت فَرَوَهر
زَر تَشَتِ شَپَنتمان...

نماز به پروردگار بسیار آگاه و فروغمندی که ستوده
فَرَوَهر زَر تَشَتِ اسپنتمان را فرستاد...

(خرده اوستا - ستایش یکتا خداوند)

تقدیم به فرشتگانی که چون شمع سوختند و چراغ
خوره راه زندگیم گشتند.

تقدیم به دره‌های استواری که در توفان‌های
سهمگین کیتی خرد را سپری قرار داده تا مبدا به
من گزندی رسد.

پروردگارا گواهی که من در هیچ لحظه از زندگیم
قادر نخواهم بود که ذره‌ای از این دریای بی‌کران
محبت‌ها را جبران نمایم و حقا قلم و زبانم یارای
ستایش در خور را ندارد. به راستی سخن ناتوان از
بیان احساسم نسبت به دورمرجری است که
جوانی خود را به پایم ریختند تا من بارور گردم.

پروردگارا قادرم ساز که تا پایان زندگی همان‌گونه
که آنان خواستند باشم و قدر این همه زحمت را
لحظه‌ای فراموش نکنم تا مبدا ندانسته با
کوچک‌ترین ناسپاسی در پیشگاه گران‌قدر تو
شرمگین گردم.

۵		دبیاچه
۷		پیش‌درآمد
۸		پیش‌گفتار
۱۱		اوستا - کتاب دینی زرتشتیان
۱۳		گام نخست
۲۱		نماز از آغاز
۲۲		نمازهای روزانه
۲۶		مراسم سدره‌پوشی
۳۱		آیین گواه‌گیران (عقد)
۳۷		اوستای تندرستی
۳۸		درگذشتگان (وذرگان)
۳۹		آرامگاه
۴۰		پُرسه
۴۰		روز سوم
۴۱		شکره
۴۱		بامداد چهارم
۴۲		هفتم
۴۳		سرروزه
۴۳		روزه
۴۴		سال اول
۴۴		روزه‌ی بعد از سال
۴۵		سال دوم تا سی‌ام
۴۵		جشن‌ها
۴۶		گهنبار یا گاهان‌بار
۴۸		همازوانان
۴۸		دیگر اوستاها
۴۹		اوستای طعام
۴۹		اوستای سال نو
۵۰		اوستای مقدماتی مراسم نوزوتی
۵۱		سرچشمه‌ها

تتا. آت. اوتا. نا. وا. نائیری. وا. - وئداهتیم. آنا. هت. وهو.
تت. ا. ا. ا. دو. ورزیتوجا. - ایت. اهمائی. قرچا. وانویوتو.
ایت. ایوو.

چو هر مړه یارن چیزې را خوب شناخت پایسته است که آن را برای
خود به کار برتوبه دیگران بیاموزد تا طبق آن عمل کنند.

پسنا ۳۵ (هفتن یشت کرده ۱) بند ۶

بسی خرسندم و از اهورامزدا سپاسگزار که دوستی، چنین فرهیخته،
دیندار، مهربان، با وفا و از هر لحاظ دوست داشتنی چون موبد دکترا دشریر
بهی به من ارزانی داشته است.

آن چه در این نوشته ها آمده سرچشمه گرفته از انبوه آموخته هاست که
با تلاش فراوان به دست آورده و کلیه دستورات دینی را یادداشت و ضبط
نموده است. ایشان به انجمن موبدان، کلاس های دینی، انتشارات فروهر و
دیگر برنامه های فرهنگی سازمان جوانان زرتشتی تهران (فروهر)
بی دریغانه کمک نموده اند و پیوسته در کارهای دینی و فرهنگی شرکت
کرده است. که به عنوان نمونه می توان از «ورهرام یشت خوانی» ماهیانه

برای جمع و همکاری در برگزاری کنگره جوانان و آموختن فرایض دینی به
نوباوگان زرتشتی نام برد.

لازم به یادآوری است که این مجموعه نوشته‌ها محدود به
دانستنی‌های مورد نیاز اولیه به‌دینان می‌باشد. بی‌شک موبد اردشیر دانش
دینی و فرهنگی انبوهی را اندوخته دارد و امید می‌رود که در انتشار دیگر
نوشته‌های دانش دینی نیز همت گمارد. ایدون باد.

مهربان فیروزگری

در دوران آموزش‌ها و آزمون‌های نوزوتی^(۱)، دوست گرامی‌ام آقای بهنام مبارکه، وجود دفتری که در بردارنده‌ی چند و چون نمازهای زرتشتیان باشد را گوشزد نمودند. پس جستاری تهیه شد که امید است این چکیده، پاسخ‌گوی آن خواسته و مقدمه‌ای بر کنکاش‌های پسین باشد.

بایسته می‌دانم در این جا از استاد گرامی‌ام، جناب آقای موبد مهندس مهربان فیروزگری نهایت سپاس و قدردانی خویش را به پاس کوشش‌ها، آموزش‌ها، راهنمایی‌ها، و مهربانی‌های بی‌کران‌شان ابراز نمایم.

هم‌چنین از سرکار خانم سرور سرداری که در تمام کار حرفه‌نگاری با بُرداری این جانب را تحمل کردند، سپاسگزارم.

۱ - «نوزوت» یا «نوزود» موبدی‌ست که تازه به درجه روحانی رسیده است و این هنگامی است که پایه‌های یادگیری اوستا، گاتا، یسنا و یشت‌ها و دیگر دانش پایه‌های دینی را گذرانده باشد و چگونگی اجرای مراسم دینی را نیز به خوبی آموخته و از آزمون پایان هر دوره سربلند بیرون آمده باشد. همچنین او باید خوش فکر، سخت‌کوش، راست‌گو، درست‌کار، فروتن و از سلامت جسم و روان برخوردار باشد. (— آذرخش‌سب، اردشیر، مراسم مذهبی و آداب زرتشتیان)

پیش‌گفتار

پیشینه و تاریخ ایران باستان یادآور این نکته است که ایرانیان در گذشت تاریخ چند هزار ساله‌ی خویش، در هیچ دوره‌ای بت پرست نبوده و مفتخراند که نخستین دین یکتاپرستی (توحیدی) از این سرزمین برخاسته است. در ایران باستان، پیش از پیامبری شت^(۱) آشور زرتشت، برای پدیده‌های طبیعت و فروزه‌های مینوی، خدایانی را پنداشته، برایشان قربانی می‌کردند تا خشنودشان نموده و بدین‌سان از بروز بلایای طبیعی جلوگیری کنند. اما پس از به پیامبری رسیدن و خشور ایران زمین، قربانی برای خدایان نهی و کاری ناپسند شمرده شد و این پدیده‌ها و فروزه‌ها تا رتبه‌ی «ایزد»^(۲) (ستودنی) پایین آمدند زیرا که آشور زرتشت بر این باور بود که تنها پروردگار یکتا، آهورامزدا، (آفریدگار) هستی‌بخش بزرگ داناست^(۳).

۱ - کوتاه شده‌ی «یشت» به چم: قابل ستایش.

۲ - منوچهر پور، منوچهر، بدائیم و سربند یانیم، ص ۱۱۶.

۳ - گات‌ها، سرودهای آشور زرتشت، پیوسته بر این باور یا فشاری دارد و نام‌ها و فروزه‌های پروردگار را برمی‌شمارد (— ۱۳، ۸، ۳۱/۷، ۷، ۵، ۴، ۴۴/۳، ۴۵/۸، ۴۷/۳، ۵۱/۷).

واژه‌ی آهورامزدا از دو بخش تشکیل شده: «آهورا» به چم (معنی) «هستی‌بخش» (خداوند جان) و «مَزدا» به چم «دانای بزرگ» (خداوند خرد) است.

اهورامزدایی که حکیم توس تحت تأثیر اندیشه‌های آشور زرتشت از او بدین سان یاد می‌کند:

به نام خداوند جان و خرد
کزین برتر اندیشه برنگذرد
شاید به همین خاطر باشد که زرتشتیان را «مزدیسنی»^(۱) یا پرستش‌گران مزدا نیز می‌خوانند. پرستش خداوند یکتا در طول تاریخ زرتشتیان مرکز قابل شک نبوده مگر به دستیاری دشمنان^(۲) و ناآگاهان؛ چرا که این بُن‌مایه‌ی غیر قابل انکار در سرتاسر اوستای پی‌در پی به گونه‌های متفاوت و زیبا بیان می‌شود. حتا پادشاهان دوره‌های پیش از اسلام نیز همواره سعی می‌کردند عظمت و نیروی خویش را که برگرفته از قدرت اهورامزدا می‌پنداشتند در کتیبه‌های خویش نشان دهند. بنابر این تمامی نمازهای به پا داشته توسط زرتشتیان، برای خداوند یکتاست و از آنجایی که پروردگار یکتا نام‌ها و فروزه‌های بی‌کران و بس بزرگی دارد که قابل ستایش و نیایش است، زرتشتیان به زیبایی هر یک را در نمازهای خویش بر شمرده و سپاس اهورامزدا را به جامی آورند.

اهورامزدا، خدای زرتشت، پس از آفرینش انسان، از فروزه‌های اهورایی خویش به او بخشید و خواست که همکاریش باشد و سپس به آدمی آزادی‌گزینش (وَرنا) داد تا از میان سپنتامینو و انگره‌مینو که در آغاز آفرینش در اندیشه و گفتار و کردار تجلی می‌کنند تنها یکی را برگزیند. آشور زرتشت در اهنودگات یسنای ۳۰ بند ۳ می‌فرماید: «آن دو نیروی همزادی که در آغاز در اندیشه‌ی آدمی پدیدار شدند، یکی «سپنتامینو»

۱ - واژه‌ی «مزدیسنی» از دو بخش «مَزده» و «یسنی» تشکیل شده است؛ «مَزده» یا «مَرَد» خود از دو بخش «مَز» یا «مَن» به چَم «بزرگ» و «دا» به چَم «دانا» و «یسنی» به چَم «پرستش» است. بنا بر این ترکیب این دو واژه‌ی اوستایی به چَم «مزدابَرستی» و یا «خداپرستی» است (— آذرگنساب، اردشیر، خرده‌اوستا).

۲ - واژه‌ی «دشمن» از دو بخش، یکی «دُش» یا «دُژ» به چَم «بد و کج» و دیگری «مَن» به چَم «مَنش و اندیشه» تشکیل شده که بر روی هم به چَم «کج‌اندیش» است.

یعنی نیکی در اندیشه و گفتار و کردار و دیگری «انگرمینو» یعنی بدی در اندیشه و گفتار و کردار است. از میان این دو، دانان یکی را بر می‌گزیند و نادان بدی را». (۱)

واژه‌ی انگرمینو به مرور زمان و در اوستاهای متأخر به صورت اهریمن در آمده که بنا بر باور زرتشتیان همواره در مَن و اندیشه‌ی آدمی پدیدار می‌شود و یکی از دو گزینه‌ای است که همواره در پیش روی آدمی قرار دارد؛ و هر فرد زرتشتی به کمک نیروی دانایی و خرد خویش و با احترام به آزادی گزینش در این دین یکی را بر می‌گزیند. بدین سان دانایان برای خشنودی پروردگار یکتا، شَپَنتامَن (منش سپندینه) را بر اهریمن ترجیح داده و بر می‌گزیند (یسنای ۳۰ بند ۵)؛ و اقامانادان بعلت ضعف تشخیص خویش، زشت‌ترین اندیشه (اهریمن) را برگزیده و به سوی خشم و زور روی می‌آورد و بدین گونه زندگی آدمیان را به تباهی می‌کشاند (یسنای ۳۰ بند ۴)؛ بدین سان پادافراه (پاداش و یا کفر) اندیشه، گفتار و کردار هر فرد بازتاب گزینش اوست و میوه‌ی این گزینش نیز مینوی (معنوی) است همان گونه که اشوزرتشت در یسنای ۳۰ بند ۴ می‌فرمایند: «هنگامی که این دو نیرو به هم رسیدند، هستی و نیستی پدیدار شد و تا هستی برقرار است بدترین زندگی و وضع روانی بهره‌ی پیروان بدی و بهترین زندگی و خوشبختی پاداش پیروان نیکی است». (۱)